

Mia Bašić, studentica IV. godine
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

**Francesco Francioni , (Ed.) ACCESS TO JUSTICE AS A HUMAN RIGHT,
ACADEMY OF EUROPEAN LAW, European University Institute, Oxford
University Press, 2007., p. 244**

U međunarodnom pravu, kao i u bilo kojem drugom pravnom sustavu, poštovanje i zaštita ljudskih prava mogu biti zajamčeni isključivo dostupnošću učinkovitih pravnih lijekova. Kada je neko pravo prekršeno, pristup pravdi predstavlja temeljnu važnost za povrijeđenog pojedinca, ali i osnovnu komponentu vladavine prava. Međutim, pristup pravdi kao ljudskom pravu ostaje problematičan u međunarodnom pravu. Prvo, individualni pristup međunarodnoj pravdi ostaje izniman i baziran na posebnom ugovornom sporazumu umjesto na općim načelima međunarodnog prava; drugo, čak i kada se takvo pravo jamči kao dio ugovorne obveze, druge norme ili doktrine međunarodnog prava mogu otežati njegovu primjenu. Nadalje, otežan je čak i pristup domaćim pravnim lijekovima za potpunu zaštitu slobode i ljudskih prava, zbog ograničenja koja predstavljaju prijetnju sigurnosti, poput terorizma. Iako bi danas, razvojem civilizacije i samosvijesti, ova prava trebala biti osigurana svima u praksi, a ne samo u teoriji, nažalost, tome nije tako.

Jedan od vrijednih pokušaja da se ukaže na ovaj problem i pronađu najbolji načini njegova rješavanja sadržan je u knjizi „Access to Justice as a Human Right“. Knjigu je uredio Francesco Francioni, profesor međunarodnog prava i ljudskih prava na Europskom sveučilišnom institutu (*European University Institute*) u Firenci. Knjiga je izašla u izdanju Oxford University Pressa 2007. godine, na 244 stranice. Na početku knjige stoji kratak sadržaj, iza kojega slijede tablica slučajeva (ix- xv), tablica propisa (xvii- xviii), tablica ugovora i drugih važnih instrumenata (xix- xxiv), popis kratica (xxv- xxvi), bilješke o suradnicima (xxvii- xxviii) i sedam glavnih poglavlja o kojima ćemo ponešto reći u nastavku. Na kraju knjige nalazi se indeks pojmova (p. 237 – 244).

Prvo poglavlje „The Rights of Access to Justice under Customary International Law“ (p. 1 – 55) rad je F. Francionija. Ovaj rad podijeljen je u tri dijela. U prvom dijelu autor ispituje pristup pravdi onako kako se najprije pojavila u suvremenom međunarodnom pravu, tj. kao podvrsta prava državne odgovornosti za ozljede stranaca. U drugom dijelu Francioni razmatra razvitak pristupa pravdi u kontekstu međunarodnog prava ljudskih prava, dok je treći dio posvećen pregledu normi i doktrina koje mogu predstavljati prepreku u ostvarivanju individualnog prava na pristup pravdi.

Drugo poglavlje „The Individual Right of Access to Justice in Times of Crisis: Emergencies, Armed Conflict, and Terrorism“ (p. 57 – 93) rad je Fionnuale Ní Aoláin. Fokus je u ovom poglavlju na pojmu pristupa pravdi gdje ga Aoláin koristi prvenstveno za upućivanje na proceduralne legalne mehanizme koji djeluju na

način da osobama koje su optužene za kršenje ljudskih prava ili humanitarnog prava daju pristup pravom propisanim standardima. Također, ovo poglavlje istražuje raznovrsnost problema povezanih uz pristup pravdi kroz prizmu odgovora međunarodnog prava na krizne situacije, s posebnim upućivanjem na različite kategorije nužde i oružanog sukoba.

Treće poglavlje „Access to Justice and Compensation for Violations of the Law of War“ (p. 95 – 134) prilog je Natalina Ronzittija i odnosi se na prisup pravdi od strane pojedinaca da bi dobili odštetu zbog kršenja ratnog prava. U ovom poglavlju autor najprije razjašnjava pojam ratnog prava da bi ga u nastavku detaljno obradio. Također, autor je u ovom tekstu obradio još jedan važan pojam, a to je Međunarodno humanitarno pravo (eng. *International Humanitarian Law*, IHL). Danas je međunarodno humanitarno pravo, koje obuhvaća i haško i ženevsko pravo, postalo mnogo popularniji pojam. Ronzitti je istaknuo i značajnu razliku između međunarodnog humanitarnog prava i međunarodnih ljudskih prava, ali i neke sličnosti koje ova dva pojma nesumnjivo dijele, a koje se ogledaju u vrijednostima što ih štite. Naime, najistaknutije vrijednosti koje predstavljaju svojevrsnu poveznicu među ovim pojmovima svakako su ljudski život i vlasništvo.

Četvrto poglavlje „Access to Justice before International Human Rights Bodies: Reflections on the Practice of the UN Human Rights Committee and European Court of Human Rights“ (p. 135 – 152) doprinos je Martin Scheinin. Autor je ovdje obradio temu pristupa pravdi pred tijelima međunarodnih ljudskih prava, razmišljanja o praksi UN-ova Odbora za ljudska prava i Europskog suda za ljudska prava.

Peto poglavlje „Access to Environmental Justice“ (p. 153 – 175) rad je Catherine Redgwell koja je obradila zanimljivu temu pristupa pravdi zaštite okoliša. Pristup pravdi zaštite okoliša od strane nedržavnih aktera dijeli se na tri glavna postratna razvitka u međunarodnom pravu: 1) priznanje univerzalnih ljudskih prava, i civilnih i političkih, socijalnih, ekonomskih i kulturnih; 2) podizanje ekološke svijesti u šezdesetim godinama dvadesetog stoljeća, što je vodilo do napretka domaćeg, regionalnog i međunarodnog prava zaštite okoliša; i 3) nacionalne i međunarodne promjene u upravljanju, s poboljšanom ulogom nedržavnih aktera u procedurama odlučivanja. Autorica smatra da je stoga pristup pravdi zaštite okoliša smješten u međuprostoru proceduralnih ljudskih prava, prava zaštite okoliša i dobrog upravljanja.

Šesto poglavlje „Access to Justice in European Comparative Law“ (p. 177 – 203) zajednički je rad dvoje autora – Eve Storskrubb i Jacquesa Zillera. Ovaj autorski dvojac obradio je temu pristupa pravdi sa stajališta Europskog komparativnog prava. Na početku autori daju pregled ustavnih odredbi država članica Europske unije, nakon čega analiziraju najaktualnija pitanja u pogledu implementacije i provedbe ideala pristupa pravdi. Cilj ovog poglavlja jest pretpostaviti europski komparativni pristup i baviti se pristupom pravdi na dvije razine: nacionalnom razinom država članica i supranacionalnom razinom Europske unije.

Sedmo poglavlje „Acces to Justice for Victims of Torture“ (p. 205 – 235) sadrži rad autora Roryja Stephena Browna koji nam zanimljivim primjerima pokušava ukazati na nedostatke koji se događaju pri pristupu pravdi za žrtve mučenja. Dakle, nedostatak praktičnih, razumnih pravnih lijekova za žrtve mučenja temeljno je pitanje kojim se bavi ovo poglavlje. Autor ukazuje kako je njegova analiza orijentirana prije svega na pravne lijekove civilnog prava. Dalje, ovo poglavlje ocrtava trenutno pravo koje se potom kritizira zbog nepoštovanja prava na pristup pravdi. Konačno, autor daje prijedlog za izvediv, realan i načelan pravni okvir transnacionalnog delikta mučenja koji može odmah stupiti na snagu u svim sudovima na svijetu, tvrdi Brown.

Knjiga *Access to Justice as a Human Right* dio je serijala koji izlazi četiri puta godišnje u uredništvu Akademije europskog prava (*Academy of European Law*). Predavanja Akademije održavaju se svako ljeto u Firenci na Europskom sveučilišnom institutu (European University Institute), iz područja prava Europske unije i ljudskih prava. Nakon jednog takvog predavanja izašla je i ova knjiga koja je sastavljena od radova vodećih akademika i praktičara na području prava Europske unije i ljudskih prava. Teme koje su ovdje obrađene zasigurno predstavljaju neka od najosjetljivijih pravnih pitanja današnjice i stoga je ovo izdanje od iznimne važnosti za sve pravne aktore. Također, kao znanstveno djelo, ova knjiga može izvrsno poslužiti svim pravnim teoretičarima, praktičarima, studentima, ali i laicima koji žele produbiti saznanja o ovom osjetljivom području.